

Emise versus Česko: Ministr dopravy přislíbil drobné posuny k lepšímu, zveřejněná analýza ale ukazuje hluboké systémové problémy

26.1.2024 - | Transparency International ČR

V roce 2021 zpracovala pro Ministerstvo dopravy společnost TÜV SÜD Czech s.r.o., společnost zabývající se mimo jiné testováním v automobilovém průmyslu, analýzu dat zadaných do Informačního systému technických prohlídek (ISTP) ze stanic měření emisí.

Do ISTP se zapisují všechny detaily z provedených měření, a nabízí tak velice dobrý zdroj informací o tom, co se při měření emisí na stanicích skutečně děje. O mnoha alarmujících zjištěních vyplývajících z dat poskytnutých ASEM jsme informovali v předchozích dílech seriálu Emise vs. Česko včetně dílu podcastu TI Stošestka.

Analýza TÜV SÜD Czech s.r.o. včetně podkladových dat byla zveřejněna na webu Ministerstva dopravy.

Jaká jsou zjištění?

Analýza popisuje některé nesrovnalosti ve zdrojových datech a určité množství nesprávných záznamů v ISTP, dokonce i záznamů ohledně toho, zda bylo měření vyhodnoceno jako vyhovující nebo nevyhovující. Analýza zároveň potvrzuje, že některé záznamy v ISTP jsou evidentně nesprávné nebo pravděpodobně zmanipulované. Data ukázala na některé stanice, které u stovek až tisíců vozidel naměří víceméně podobné hodnoty napříč celým vozovým parkem bez ohledu na stáří nebo typ vozidla.

Zkoumáním věrohodnosti naměřených hodnot bylo zjištěno, že řádově u desítky stanic je více než 50 % podezřelých měření, u kterých auta z běžného provozu měřená na stanicích dosahovala lepších výsledků, než tomu bylo při homologaci nového typu vozidla. Vysoký podíl podezřelých hodnot nebo očividně nesmyslné údaje (např. koncentrace CO₂ v hodnotě 1502 %) podle analýzy ukazují na manipulace s měřením nebo využívání editoru naměřených hodnot.

“Analýza zkoumala přibližně 7 milionů kontrol za období přibližně mezi léty 2018 až 2020 a dle zvolených kritérií, definovaných TÜV SÜD, bylo indikováno podezření na manipulaci u více než 2 milionů měření. Tento počet nelze vysvětlit jako selhávání jednotlivců, ale celého systému emisních stanic. Analýza TÜV SÜD přitom ani nevyužila vhodné nástroje pro odhalování právě masového podvádění. Kdyby autor analýzy uchopil analytické nástroje jakkoliv jinak, vždy by zjistil, že počet podezřelých kontrol je mnohem vyšší. Není zřejmé, zda TÜV SÜD dostal od Ministerstva dopravy vůbec takové zadání, aby odhalil skutečnou hloubku problému,” říká Petr Novák, datový analytik a člen správní rady ASEM.

Kroky Ministerstva dopravy

TI na základě dřívějších zjištění o prosazování vlivných hráčů byznysu na regulaci STK a SME a skutečných dopadech nedostatečného dohledu a nevýhodně nastaveného systému na lidské zdraví a bezpečnost provozu oslovila v dubnu 2023 ministra dopravy Martina Kupku (ODS) otevřeným dopisem. Následně došlo v srpnu 2023 ke schůzce s ministrem a odpovědnými úředníky.

Na schůzce šéf resortu dopravy Kupka odmítl hlubší změnu systému spočívající v deregulaci STK a SME. Bylo ale projednáno několik konkrétních kroků, které má ministerstvo podniknout, aby se situace zlepšila:

- Ministerstvo zanalyzuje, jakým způsobem je regulováno prostředí technických prohlídek a měření emisí v dalších relevantních státech EU, především pak kdo všechno a za jakých podmínek smí testování provádět.
- Ministerstvo poptá softwarový nástroj, který by dle základních snadno zjistitelných parametrů ověřil, zda fotografie pořizované při kontrolách zobrazují automobil, který získá kladný protokol z měření (například dle barvy vozidla).
- Ministerstvo se zaměří na stanice, jež mají vysokou průchodnost – tedy více než 97 % (existují velkokapacitní stanice, které mají dokonce 100% průchodnost).
- Ministerstvo bude pokračovat ve snaze propojit s ISTP válcové zkušebny brzd na STK. Obecně platí, že technické prohlídky jsou propojeny s ISTP mnohem méně než měření emisí. Záleží tak na tom, jak kontrolní technik provádí prohlídku a eviduje její výsledky. Kontrola brzd je klíčovým prvkem STK a je možné zajistit přímý přenos dat do ISTP, a tím také lepší kontrolu, zda vozidla na kontrolu skutečně dorazila, ale nová válcová zkušebna brzd může být pro některé stanice velkou investicí.
- Ministerstvo bude zveřejňovat program a data jednání odborných skupin. Toto opatření již bylo ve vztahu STK zavedeno a zástupce TI byl přizván na tato jednání.

„Oceňujeme, že se ministr Kupka s námi kvůli STK a SME sešel a v tématu se viditelně dobře orientoval. Profesionální přístup jsme spatřovali i v jasném zadání konkrétních kroků ministerským úředníkům. Jde o správný směr, ale obáváme se, že to nebude stačit k tomu, aby se situace skutečně výrazně zlepšila a prohlídky opět dávaly nějaký smysl,“ říká Jan Dupák, vedoucí právník TI.

„Zákon stále obsahuje velice neprůhledný a korupčně extrémně rizikový proces povolování nových STK, na nichž jsou fakticky závislé i SME. Nastavený systém bude pořád vytvářet silné pobídky k tomu, aby zkoušky nebyly prováděny plnohodnotně. Když dá ministerstvo najevo, že bude považovat stanice s průchodností nad 97 % za podezřelé, předpokládám, že právě takovéto nepoctivé stanice budou mít nově průchodnost asi 96,9 % a ta tři procenta vyhozených bude rekrutovat náhodně z těch, kdo přijedou na stanici bez známosti, nebo ještě hůře – bez úplatku,“ uzavírá.

Z naší dosavadní činnosti vyplývá, že se všechna dohledová oprávnění a veškerý vliv na regulaci STK a SME sbíhá na Ministerstvu dopravy. Budeme proto nadále sledovat, jak je k problematice přistupováno a budeme zvědaví na provedení a dopady navržených kroků.

Výsledný stav na českých silnicích podle nás (i podle dat) stále zdaleka neodpovídá moderní zemi ve středu Evropy. Beze změny systému prohlídek se domníváme, že tristní stav prohlídek kromě toho, že dopadá na zdraví nás všech, zasahuje nejvíc běžného provozovatele vozidla, který chtěl nechtěl nakonec musí zaplatit za často manipulované prohlídky bez ohledu na jejich kvalitu a přínos.

TI připravila ve spolupráci s ASEM sérii tří článků o fungování stanic STK a SME v Česku. V prvním úvodním díle jsme se věnovali převážně vysvětlení fungování stanic a tomu, k jakým manipulacím dochází. Ve druhém pokračování jsme se zaměřili na vlivové skupiny, které si trh v ČR přerozdělily a jak jsou schopné manipulovat s tímto odvětvím až na úroveň Ministerstva dopravy. V závěrečném třetím díle jsme se podívali na nedostatky a řešení.

První díl Emise versus Česko: Systém technických prohlídek a měření emisí vozidel v ČR je dokonalou ukázkou korupčního systému

Druhý díl Emise versus Česko: Privatizace, konexe a systém, který už nemůže být horší

Třetí díl Emise versus Česko: Jak vyřešit nefunkční systém a obcházení kontrol?

Podcast TI Stošestka Emise versus Česko: Kdo vydělává na korupčním systému měření?

Užitečné odkazy k tématu

Události ČT: Kontrola aut na STK

Události ČT: Přísnější pravidla pro STK

ASEM: Uzdrav příšerku

ASEM: Skrz emise a STK se svítící MIL kontrolkou

<https://www.transparency.cz/emise-versus-cesko-zverejnena-analyza-ukazuje-hluboke-systemove-problemy>